

KERUEN

M.O. ÁÝEZOV
ATYNDAGY ÁDEBIET
JÁNE ÓNER
INSTITYTYNYŇ

HABARSHYSY

M.O. AUEZOV INSTITUTE
OF LITERATURE AND ART

HERALD

ИНСТИТУТ ЛИТЕРАТУРЫ
И ИСКУССТВА ИМЕНИ
М.О.АУЭЗОВА

ВЕСТНИК

№4, 77-ТОМ

2022

ISSN 2078-8134

**М.О.ӘУЕЗОВ АТЫНДАҒЫ
ӘДЕБИЕТ ЖӘНЕ ӨНЕР ИНСТИТУТЫ**

КЕРУЕН

ҒЫЛЫМИ ЖУРНАЛЫ

2005 жылы құрылған

**№4, 77-ТОМ
2022**

ISSN 2078-8134

ИНСТИТУТ ЛИТЕРАТУРЫ И ИСКУССТВА
ИМ. М.О.АУЭЗОВА

КЕРУЕН

НАУЧНЫЙ ЖУРНАЛ

основан в 2005 году

№4, том 77
2022

ISSN 2078-8134

**M.O.AUEZOV INSTITUTE OF
LITERATURE AND ART**

KERUEN

SCIENTIFIC JOURNAL

founded in 2005

№4, 77 vol
2022

Ғылыми журнал

Ғылыми журнал 2005
жылдан бері шығады.

Құрылтайшысы және
баспагері:

М.О. Әуезов атындағы Әдебиет
және өнер институты

Редакция мен баспагер
мекен жайы:

Заңды мекен-жайы: Қазақстан,
Алматы қ. Шевченко к-сі, 28,
050010,

Нақты мекен-жайы: Қазақстан,
Алматы қ. Құрманғазы к-сі, 29,
2-қабат, 050010,

Тел.: +7 (727) 272-74-11,
+7 (727) 300-32-45.

Электрондық пошта:
keruenjournal@mail.ru,
info@litart.kz.

ISSN 2078-8134

Жылына 4 рет жарық көреді.

Журнал 2005 жылғы
24 наурызда Қазақстан
Республикасының Мәдениет,
ақпарат және спорт
министрлігі, Ақпарат және
мұрағат комитетінде тіркелген.
Тіркеу куәлігі: 2005 жылғы 24
наурыздағы №5844-Ж.

«КЕРУЕН»

№4, 77-том, 2022

Бас редактор:

МАТЫЖАНОВ Кенжехан Ісләмжанұлы,
филология ғылымдарының докторы, ҚР ҰҒА
корреспондент мүшесі, М.О. Әуезов атындағы
Әдебиет және өнер институтының бас директоры
(Алматы, Қазақстан)

Бас редактордың орынбасарлары:

Ғылыми редактор:

ҚАЛИЕВА Альмира Қайыртайқызы, фило-
логия ғылымдарының кандидаты, М.О. Әуезов
атындағы Әдебиет және өнер институты бас
директорының ғылым жөніндегі орынбасары
(Алматы, Қазақстан)

Жауапты редакторлар:

СҰЛТАН Ертай, PhD, М.О. Әуезов атындағы
Әдебиет және өнер институты бас директорының
орынбасары (Алматы, Қазақстан)

САРСЕНБАЕВА Жансұлу Баденқызы,
магистр, М.О.Әуезов атындағы Әдебиет және
өнер институтының ғылыми қызметкері
(Алматы, Қазақстан)

Научный журнал

Журнал издается с 2005
года.

Учредитель и издатель:

Институт литературы и
искусства
им. М.О. Ауэзова.

Адрес редакции и издателя:

Юридический адрес:
Казахстан, г. Алматы, ул.
Шевченко 28, 050010,
Фактический адрес: Казахстан,
г. Алматы, ул. Курмангазы 29,
2 этаж. 050010,
Тел.: +7 (727) 272-74-11,
+7 (727) 300-32-45.
Email: keruenjournal@mail.ru,
info@litart.kz.

ISSN 2078-8134

Выходит 4 раза в год

**Журнал зарегистрирован
24 марта 2005 года в
Комитете информации
и архивов Министерства
культуры, информации и
спорта**

Республики Казахстан.

**Свидетельство о регистрации:
24 марта 2005 г. №5844-Ж.**

«КЕРУЕН»

№4, том 77, 2022

Главный редактор:

МАТЫЖАНОВ Кенжехан Слямжанович,
доктор филологических наук, член-корреспон-
дент НАН РК, генеральный директор Института
литературы и искусства им. М.О. Ауэзова (Алматы,
Казахстан)

Заместители главного редактора:

Научный редактор:

КАЛИЕВА Альмира Кайыртаевна, кандидат
филологических наук, заместитель по науке
генерального директора Института литературы
и искусства им. М.О. Ауэзова (Алматы, Казахстан).

Ответственный редакторы:

СУЛТАН Ертай, PhD, заместитель генераль-
ного директора Института литературы и
искусства им. М.О. Ауэзова (Алматы, Казахстан).

САРСЕНБАЕВА Жансулу Баденовна, магистр,
научный сотрудник Института литературы и
искусства им. М.О. Ауэзова (Алматы, Казахстан).

Scientific journal

The journal has been
published
since 2005

Constitutor and publisher:

M.O. Auezov Institute of
Literature and Art

**Address of the editorial and
publishing office:**

28, Shevchenko str., Almaty,
050010, Kazakhstan

Tel.: +7 (727) 272-74-11,

+7 (727) 300-32-45.

E-mail: keruenjournal@mail.ru,
info@litart.kz.

ISSN 2078-8134

Published 4 times a year

**The journal was registered
on March 24, 2005 in the
Committee of Information and
Archives of the Ministry of
Culture, Information and Sports
of the Republic of Kazakhstan.
Registration certificate: March
24, 2005 No. 5844-Zh.**

«KERUEN»

№4, 77 vol, 2022

Editor-in-Chief:

MATYZHANOV Kenzhekhan Islamzhanovich,
Doctor of Philology, Corresponding Member of
the National Academy of Sciences of the Republic
of Kazakhstan, Director General of the Institute of
Literature and Art named after MO Auezov (Almaty,
Kazakhstan)

Deputy Editors-in-Chiefs:

Scientific editor:

KALIEVA Almira Kairtayevna, Candidate of
Philological Sciences, Deputy Director General for
Science of the M.O. Auezov Institute of Literature and
Art (Almaty, Kazakhstan)

Responsible Editors:

SULTAN Yertay, PhD, Deputy Director General
of the M.O. Auezov Institute of Literature and Art
(Almaty, Kazakhstan)

SARSENBAYEVA Zhansulu Badenovna, Master's
degree, researcher at the M.O. Auezov Institute of
Literature and Art (Almaty, Kazakhstan).

РЕДАКЦИЯЛЫҚ АЛҚА:

БАС РЕДАКТОР:

МАТЫЖАНОВ Кенжехан Исламжанұлы, филология ғылымдарының докторы, ҚР ҰҒА корреспондент мүшесі, М.О. Әуезов атындағы Әдебиет және өнер институтының бас директоры (Алматы, Қазақстан)
Профиль сілтемесі: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57216628445>

БАС РЕДАКТОРДЫҢ ОРЫНБАСАРЫ:

СҰЛТАН Ермай, PhD, М.О. Әуезов атындағы Әдебиет және өнер институты бас директорының орынбасары (Алматы, Қазақстан)
Профиль сілтемесі: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57216705450>

РЕДАКЦИЯ АЛҚАСЫНЫҢ МҮШЕЛЕРІ:

ОМАРОВ Бауыржан Жұмаханұлы, филология ғылымдарының докторы, профессор, ҚР ҰҒА академигі, Қазақстан Республикасы Президентінің кеңесшісі (Нұр-Сұлтан, Қазақстан)
Профиль сілтемесі: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57216859605>

БАЗАРБАЕВА Зейнеп Мүслімқызы, филология ғылымдарының докторы, профессор, ҚР ҰҒА академигі, Ахмет Байұрсынұлы атындағы Тіл білімі институтының бас ғылыми қызметкері (Алматы, Қазақстан)
Профиль сілтемесі: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=56195378100>

ЖОЛДАСБЕКОВА Баян Өмірбекқызы, филология ғылымдарының докторы, профессор, ҚР ҰҒА корреспондент-мүшесі, әл-Фараби атындағы ҚазҰУ филология факультетінің деканы (Алматы, Қазақстан)
Профиль сілтемесі: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57203201994>

НЕГИМОВ Серік Нығметоллаұлы, филология ғылымдарының докторы, профессор, Л. Гумилев атындағы Еуразия Ұлттық университеті (Нұр-Сұлтан, Қазақстан)
Профиль сілтемесі: <https://www.scopus.com/results/authorNamesList.uri?st1=NEGIMOV&st2=Serik&origin=search&authorlookup>

ТЕМІРБОЛАТ Алуа Берікбайқызы, филология ғылымдарының докторы, профессор, әл-Фараби атындағы ҚазҰУ қазақ әдебиеті және әдебиет теориясы кафедрасының меңгерушісі (Алматы, Қазақстан)
Профиль сілтемесі: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=56148996000>

НҰРҒАЛИ Қадша Рүстембековна, филология ғылымдарының докторы, профессор, Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия Ұлттық университетінің орыс филологиясы кафедрасы меңгерушісі (Нұр-Сұлтан, Қазақстан)
Профиль сілтемесі: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=55915843100>

ОРДА Гүлжахан Жұмабердіқызы, филология ғылымдарының докторы, доцент, М.О. Әуезов атындағы Әдебиет және өнер институтының бас ғылыми қызметкері (Алматы, Қазақстан)
Профиль сілтемесі: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57192676955>

ҚАЛИЕВА Алмира Қайыртайқызы, филология ғылымдарының кандидаты, М.О. Әуезов атындағы Әдебиет және өнер институты бас директорының ғылым жөніндегі орынбасары (Алматы, Қазақстан)
Профиль сілтемесі: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57213160949>

АНАНЬЕВА Светлана Викторовна, филология ғылымдарының кандидаты, доцент, М.О. Әуезов атындағы Әдебиет және өнер институтының жетекші ғылыми қызметкері (Алматы, Қазақстан)

Профиль сілтемесі: <https://www.scopus.com/results/authorNamesList.uri?st1=ANANYEVA&st2=Svetlana&origin=search&authorlookup>

ҚЫДЫР Тәрәлі Еділбайұы, филология ғылымдарының кандидаты, доцент, М.О. Әуезов атындағы Әдебиет және өнер институтының жетекші ғылыми қызметкері (Алматы, Қазақстан)
Профиль сілтемесі: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57216896393>

ШӘРІПОВА Диляра Сафарғалиқызы, өнертану кандидаты, доцент, М.О. Әуезов атындағы Әдебиет және өнер институтының жетекші ғылыми қызметкері (Алматы, Қазақстан)
Профиль сілтемесі: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57192097133>

ОМАРОВА Ақлима Қайырденқызы, өнертану кандидаты, доцент, Құрманғазы атындағы Қазақ ұлттық консерваториясы (Алматы, Қазақстан)
Профиль сілтемесі: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57210747041>

ҚАЗТУҒАНОВА Айнұр Жасанбергенқызы, өнертану кандидаты, доцент, М.О. Әуезов атындағы Әдебиет және өнер институтының жетекші ғылыми қызметкері (Алматы, Қазақстан)
Профиль сілтемесі: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57210749637>

ТҰРМАҒАМБЕТОВА Бақыт, өнертану кандидаты, Х. Досмұхамедов атындағы Атырау университетінің доценті (Атырау, Қазақстан)
Профиль сілтемесі: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57212550200>

ЖҮНДІБАЕВА Арай Қанатияқызы, PhD, қауымдастырылған профессор, Ы.Алтынсарин атындағы Ұлттық Білім Академиясының Қазақ тілі, Қазақ әдебиеті, Қазақстан тарихы зертханасының меңгерушісі (Нұр-Сұлтан, Қазақстан)
Профиль сілтемесі: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=55912694100>

ДАУТОВА Гүлназ Рахымқызы, PhD, қазақ әдебиеті және әдебиет теориясы кафедрасының оқытушысы (Алматы, Қазақстан)
Профиль сілтемесі: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57192094749>

ХАЛЫҚАРАЛЫҚ РЕДАКЦИЯЛЫҚ КЕҢЕС:
БАГНО Всеволод Евгеньевич, филология ғылымдарының докторы, профессор, Ресей Ғылым академиясының корреспондент-мүшесі (Санкт-Петербург, Ресей)
Профиль сілтемесі: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=55788979100>

КЕНДІРБАЙ Гүлнар Турабекқызы, тарих ғылымдарының докторы, Колумбия университетінің профессоры (Нью-Йорк, АҚШ)
Профиль сілтемесі: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=25226509300>

СНАМОРРО Antonio Chicharro, ғылым докторы, философия және қолжазба факультетінің профессоры (Гранада, Испания) H = 2

КРАСОВСКАЯ Аксиния, филология ғылымдарының докторы, профессор, Бухарест Университеті (Бухарест, Румыния) H = 1

НИКОЛАС Мари, филология ғылымдарының докторы, профессор, Лихай Университеті (Пенсильвания, АҚШ) H = 1

РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ:

ГЛАВНЫЙ РЕДАКТОР:

МАТЫЖАНОВ Кенжехан Слямжанович, доктор филологических наук, член-корреспондент НАН РК, генеральный директор Института литературы и искусства им. М.О. Ауэзова (Алматы, Казахстан)
Ссылка на профиль: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57216628445>

ЗАМЕСТИТЕЛЬ ГЛАВНОГО РЕДАКТОРА:

СУЛТАН Ертай, PhD, заместитель генерального директора Института литературы и искусства им. М.О. Ауэзова (Алматы, Казахстан)

Ссылка на профиль: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57216705450>

ЧЛЕНЫ РЕДАКЦИОННОЙ КОЛЛЕГИИ:

Ссылка на профиль: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57213160949>

ОМАРОВ Бауыржан Жумаханович, доктор филологических наук, профессор, академик НАН РК, советник Президента Республики Казахстан (Нур-Султан, Казахстан)

Ссылка на профиль: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57216859605>

БАЗАРБАЕВА Зейнеп Муслимовна, доктор филологических наук, профессор, академик НАН РК, главный научный сотрудник Института языкознания имени Ахмета Байтурсынова (Алматы, Казахстан)

Ссылка на профиль: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=56195378100>

ЖОЛДАСБЕКОВА Баян Омурбековна, доктор филологических наук, профессор, член-корреспондент НАН РК, декан филологического факультета КазНУ им. Аль-Фараби (Алматы, Казахстан)

Ссылка на профиль: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57203201994>

НЕГИМОВ Серик Ныгметоллаевич, доктор филологических наук, профессор кафедры казахской литературы Евразийского Национального университета им. Л.Н. Гумилева (Нур-Султан, Казахстан)

Ссылка на профиль: <https://www.scopus.com/results/authorNamesList.uri?st1=NEGIMOV&st2=Serik&origin=search&authorId=57203201994>

ТЕМИРБОЛАТ Алуа Берикбаевна, доктор филологических наук, профессор, заведующая кафедрой казахской литературы и теории литературы КазНУ им. Аль-Фараби (Алматы, Казахстан)

Ссылка на профиль: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=56148996000>

НУРГАЛИ Кадиша Рустембековна, доктор филологических наук, профессор, заведующая кафедрой русской филологии Евразийского Национального университета им. Л.Н. Гумилева (Нур-Султан, Казахстан)

Ссылка на профиль: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=55915843100>

ОРДА Гульжанхан Жумабердыевна, доктор филологических наук, доцент, главный научный сотрудник Института литературы и искусства им. М.О. Ауэзова (Алматы, Казахстан)

Ссылка на профиль: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57192676955>

КАЛИЕВА Альмира Кайыртаевна, кандидат филологических наук, заместитель по науке генерального директора Института литературы и искусства им. М.О. Ауэзова (Алматы, Казахстан)

Ссылка на профиль: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57213160949>

АНАНЬЕВА Светлана Викторовна, кандидат филологических наук, доцент, ведущий научный сотрудник Института литературы и искусства им. М.О. Ауэзова (Алматы, Казахстан)

Ссылка на профиль: <https://www.scopus.com/results/authorNamesList.uri?st1=ANANYEVA&st2=Svetlana&origin=search&authorId=57216896393>

КЫДЫР Торали Едилбай, кандидат филологических наук, доцент, ведущий научный сотрудник Института литературы и искусства им. М.О. Ауэзова (Алматы, Казахстан)

Ссылка на профиль: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57216896393>

ШАРИПОВА Дилара Сафаргалиевна, кандидат искусствоведения, доцент, ведущий научный сотрудник Института литературы и искусства им. М.О. Ауэзова (Алматы, Казахстан)

Ссылка на профиль: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57192097133>

ОМАРОВА Акlima Каурденовна, кандидат искусствоведения, доцент Казахской национальной консерватории имени Курмангазы (Алматы, Казахстан)

Ссылка на профиль: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57210747041>

КАЗТУГАНОВА Айнур Жасанбергеневна, кандидат искусствоведения, доцент, ведущий научный сотрудник Института литературы и искусства им. М.О. Ауэзова (Алматы, Казахстан)

Ссылка на профиль: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57210749637>

ТУРМАГАМБЕТОВА Бахыт Жолдыбаевна, кандидат искусствоведения, музыковед, доцент кафедры музыки и искусства Атырау Университет им. Х.Досмухамедова (Атырау, Казахстан)

Ссылка на профиль: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57212550200>

ЖУНДИБАЕВА Арай Канатиевна, PhD, ассоциированный профессор, заведующий лабораторией казахского языка, казахской литературы, истории Казахстана Национальной академии образования имени И. Алтынсарина (Нур-Султан, Казахстан)

Ссылка на профиль: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=55912694100>

ДАУТОВА Гульназ Рахимовна, PhD, преподаватель кафедры казахской литературы и теории литературы (Алматы, Казахстан)

Ссылка на профиль: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57192094749>

МЕЖДУНАРОДНЫЙ РЕДАКЦИОННЫЙ СОВЕТ:

БАГНО Всеволод Евгеньевич, доктор филологических наук, профессор, член-корреспондент Российской академии наук (Санкт-Петербург, Россия)

Ссылка на профиль: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=55788979100>

КЕНДИРБАЙ Гульнар Туробековна, доктор исторических наук, профессор Колумбийского университета (Нью-Йорк, США)

Ссылка на профиль: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=25226509300>

SHAMORRO Antonio Chicharro, доктор наук, профессор Гранадского университета, заведующий факультета философии и рукописи (Гранада, Испания) N = 2

КРАСОВСКАЯ Аксинья, доктор филологических наук, профессор, Бухарестский университет (Бухарест, Румыния) N = 1

НИКОЛАС Мари, доктор филологических наук, профессор, Университет Лихай (Пенсильвания, США) N = 1

EDITORIAL BOARD

EDITOR-IN-CHIEF:

MATYZZHANOV Kenzhekhan Slyamzhanovich, Doctor of Philology, Corresponding Member of the National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan, General director of the M.O.Auevov Institute of Literature and Art (Almaty, Kazakhstan)
Profile link: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57216628445>

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:

SULTAN Yertay, Ph.D., Vice-general director of M.O.Auevov Institute of Literature and Art (Almaty, Kazakhstan)
Profile link: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57216705450>

MEMBERS OF THE EDITORIAL BOARD:

OMAROV Bauyrzhan Zhumakhanovich, Doctor of Philology, Professor, Academician of the National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan, President's advisor of the Republic of Kazakhstan (Nur-Sultan, Kazakhstan)
Profile link: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57216859605>

BAZARBAYEVA Zeynep Muslimovna, Doctor of Philology, Professor, Academician of the National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan, Chief Researcher of the Akhmet Baitursynov Institute of Linguistics (Almaty, Kazakhstan)
Profile link: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=56195378100>

ZHOLDASBEKOVA Bayan Omirbekovna, Doctor of Philology, Professor, Corresponding Member of the National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan, Dean of the Philological Faculty of Al-Farabi Kazakh National University (Almaty, Kazakhstan)
Profile link: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57203201994>

NEGIMOV Serik Nygmetollayevich, Doctor of Philology, Professor of the Department of Kazakh Literature of L.Gumilev Eurasian National University (Nur-Sultan, Kazakhstan)
Profile link: <https://www.scopus.com/results/authorNamesList.uri?st1=NEGIMOV&st2=Serik&origin=searchauthorlookup>

TEMIRBOLAT Alua Berikbayevna, Doctor of Philology, Professor, Head of the Department of Kazakh Literature and Literary Theory of Al-Farabi Kazakh National University (Almaty, Kazakhstan)
Profile link: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=56148996000>

NURGALI Kadisha Rustembekovna, Doctor of Philological Sciences, Professor, Head of the Department of Russian Philology L.N. Gumilyov Eurasian National University (Nur-Sultan, Kazakhstan)
Profile link: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=55915843100>

ORDA Gulzhakhan Zhumberdyevna, Doctor of Philology, Associate Professor, Chief Researcher of the M. O. Auevov Institute of Literature and Art (Almaty, Kazakhstan)
Profile link: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57192676955>

KALIYEVA Almira Kairtayevna, Candidate of Philological Sciences, Deputy Director General for Science of the M.O. Auevov Institute of Literature and Art (Almaty, Kazakhstan)
Profile link: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57213160949>

ANANYEVA Svetlana Viktorovna, Candidate of Philological Sciences, Associate Professor, Leading Researcher of the M.O.Auevov Institute of Literature and Art (Almaty, Kazakhstan)
Profile link: <https://www.scopus.com/results/authorNamesList.uri?st1=ANANYEVA&st2=Svetlana&origin=searchauthorlookup>

KYDYR Torali Edilbay, Candidate of Philological Sciences, Associate Professor, Chief Researcher of the M. O. Auevov Institute of Literature and Art (Almaty, Kazakhstan)
Profile link: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57216896393>

SHARIPOVA Dilyara Safargaliyevna, Candidate of Art History, Associate Professor, Leading Researcher at the M. O. Auevov Institute of Literature and Art (Almaty, Kazakhstan)
Profile link: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57192097133>

OMAROVA Aklima Kairdenovna, Candidate of Art History, Associate Professor, Kurmangazy Kazakh National Conservatory (Almaty, Kazakhstan)
Profile link: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57210747041>

KAZTUGANOVA Ainur Zhasanbergenovna, Candidate of Art History, Associate Professor, Leading Researcher of the M. O. Auevov Institute of Literature and Art (Almaty, Kazakhstan)
Profile link: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57210749637>

TURMAGAMBETOVA Bakhyt Zholdybayevna, Candidate of Art History, Senior lecturer at the Department of Music and Art of H.Dosmukhamedov Atyrau University (Atyrau, Kazakhstan)
Profile link: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57212550200>

ZHUNDIBAYEVA Arai Kanapiyevna, PhD, Associate Professor, Head of the Laboratory of the Kazakh language, Kazakh Literature, History of Kazakhstan of the I. Altynsarin National Academy of Education (Nur-Sultan, Kazakhstan)
Profile link: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=55912694100>

DAUTOVA Gulnaz Rakhimovna, PhD, Lecturer, Department of Kazakh Literature and Literary Theory (Almaty, Kazakhstan)
Profile link: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57192094749>

INTERNATIONAL EDITORIAL COUNCIL:

BAGNO Vsevolod, Doctor of Philology, Professor, Corresponding Member of the Russian Academy of Sciences (Saint Petersburg, Russia)
Profile link: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=55788979100>

KENDIRBAY Gulnar Turabekovna, Doctor of Historical Sciences, Professor of Columbia University (New York, USA)
Profile link: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=25226509300>

CHAMORRO Antonio Chicharro, Doctor of Sciences, Professor of Granada University, Head of the Faculty of Philosophy and Manuscript (Granada, Spain)
H = 2

KRASOVSKAYA Aksinia, Doctor of Philology, Professor, Bucharest University (Bucharest, Romania)
H = 1

NIKOLAS Mary, Doctor of Philology, Professor, Lehigh University (Pennsylvania, USA)
H = 1

МАЗМҰНЫ

Бас редактордың алғы сөзі..... 14

Әдебиеттану

<i>Сейітжанов З.Н., Мекебаева Л.А., Нуртазина А.О.</i> Қазіргі айтыстың тақырыптық-идеялық және жанрлық ерекшеліктері.....	17
<i>Омаров Б.Ж.</i> Әсет Найманбаев шығармашылығы: шығыс дәстүрі және көшпелі сюжеттер.....	27
<i>Ақыш Н.Б.</i> С.Бегалин шығармаларындағы көркемдік таным үрдісі.....	40
<i>Саурықов Е.Б., Тамабаева Қ.Ө., Елубаева Р.С., Беркенова Р.А.</i> Абай дәстүрі және Шерхан Мұртаза шығармашылығы.....	51
<i>Олжабаев Б.К., Пангереев А.Ш., Сөйлемез О.</i> Қазақ фольклорындағы «Туған жер» концептісі.....	62
<i>Аймұхамбет Ж.Ә., Айтуғанова С.Ш., Байтанасова Қ.М., Қасен А.Т., Сейпұтанова А.К.</i> Көркем мәтіннің актанттық құрылымы.....	75
<i>Абишева С.Д., Молдағали М.Б.</i> Б. Кенжекеев поэзиясының түстік бейнелерінің тезаурусы.....	87
<i>Әбдіқалық К.С., Қожжекеева Б.Ш., Алиева Ж.А.</i> «Айқап» пен «Қазақта» жарияланған Мағжан өлеңдеріндегі азаттық идея.....	98
<i>Нурмолдаев Д.М., Жаксылықов А.Ж.</i> Адольф Арцишевскийдің «Вершина» әңгімесіндегі ежелгі табынудың әсемдеу аспектііндегі тау бейнесі.....	109
<i>Кенжебаева Ж.Е., Карпова А.Э.</i> Қазақстандық әдеби білім берудегі мәдениеттанулық көзқарас.....	120
<i>Таджиев Х.Х., Қыдыр Т.Е.</i> Қазақ ойшыл-ақындары шығармаларында иман шарттарының көркем бейнеленуі (XIX-XX ғ. басы).....	137
<i>Баянбаева А.А., Демченко А.С., Баянбаева Ж.А., Қалиева А.Қ.</i> Г. Бельгер романдарын талдаудың интерактивті стратегиясы.....	152
<i>Сарсенбаева Ж.Б., Саметова Ж.</i> Бейсенбай Сүлейменов шығармаларындағы жаһандық мәселелер.....	163
<i>Жұматаева А.Н.</i> Абай поэзиясындағы әйелдер бейнесі: Абайға дейінгі көркемдік көзқарастарға салыстырмалы талдау.....	178
<i>Аманғалиева А.Е., Бекмашева А.Н.</i> Рабғузидің «Қисас-ул-анбийя» шығармасындағы ономастикалық кеңістік («Адам ата-Хауа ана» қиссасы негізінде).....	189
<i>Мурсал А., Таңжарықова А.В., Ермекова А.Б., Аян Э.</i> Ахметолла Қалиұлының «Арда Алтай» романындағы стильдік ерекшеліктер.....	200
<i>Ибраева Ж.Б., Шапкина Г.З., Адилбекова М.К.</i> А. Жаксылықовтың «Поющие камни» романындағы фольклоризм.....	210
<i>Оралбек А., Қосанов С.Қ., Рақыш Ж.С.</i> Әбдіғали Сариев өлеңдерінің тақырыптық, жанрлық ерекшеліктері.....	220
<i>Сабирова Д.А., Молдағали М.</i> Интернет-әдебиеті ұғымын теориялық-әдеби талдау.....	231
<i>Мырзақұлов Б.Т.</i> Ақыт Үлімжіұлының «Ғазиз пірлер естелігі» (Манақиб пирон Ғазизан) кітабының текстологиялық мәселелері.....	239
<i>Аманқұлова Л.А., Бегманова Б.С.</i> Қазіргі қазақ лирикасындағы көркемдік ізденістер (Ақын Е.Жүніс шығармашылығы бойынша).....	254
<i>Идрисова Э.Т., Балтымова М.Р.</i> Күміс ғасырындағы орыс ақындары шығармашылығындағы сыңарлану мотиві.....	264

ӨНЕРТАНУ

<i>Кобжанова С.Ж., Айдарова М.С.</i> Қазақстандағы цифрлық кескіндеменің дамуы.....	274
<i>Гавриленко И.А., Нусупова А.С.</i> Қазақстанның ұлттық орган өнерінің қалыптасуының мәселелері (1967-1974 жж.).....	293
<i>Туяқбаева А.Ш., Бауыржан А.Б.</i> Балалардың дүние көзқарасын қалыптастырудағы анимацияның білім берудегі принциптері.....	309
<i>Тани А.Б., Жұмасейітова Г.Т.</i> «Қозы-Көрпеш – Баян сұлу» балет интерпретациясындағы жаңа символдар және мотивтер.....	320
<i>Ешмуратова А.К., Ескендіров Н.Р.</i> Қазақстанның ұлттық мәдениеті контекстіндегі қуыршақ театрының қазіргі өнері.....	330

СОДЕРЖАНИЕ

Обращение главного редактора.....15

ЛИТЕРАТУРОВЕДЕНИЕ

<i>Сейтжанов З.Н., Мекебаева Л.А., Нуртазина А.О.</i> Идеино-тематические и художественные особенности современных айтысов.....	17
<i>Омаров Б.Ж.</i> Творчество Асета Найманбаева: восточные традиции и бродячие сюжеты.....	27
<i>Акыш Н.Б.</i> Процесс художественного познания в произведениях С. Бегалина.....	40
<i>Саурыков Е.Б., Тамабаева К.У., Елубаева Р.С., Беркенова Р.А.</i> Традиция Абая и творчества Шерхана Муртазы.....	51
<i>Олжабаев Б.К., Пангереев А.Ш., Соyleмез О.</i> Концепт «Туган жер» в фольклоре казахского народа.....	62
<i>Аймухамбет Ж.А., Айтуганова С.Ш., Байтанасова К.М., Касен А.Т., Сейпуганова А.К.</i> Актантная структура художественного текста.....	75
<i>Абишева С.Д., Молдагали М.Б.</i> Тезаурус цветowych образов поэзии Б. Кенжеева.....	87
<i>Абдикалык К.С., Кожжекеева Б.Ш., Алиева Ж.А.</i> Наследие Магжана Жумабаева, опубликованное в журнале «Айкап» и газете «Казах».....	98
<i>Нурмолдаев Д.М., Жаксылыков А.Ж.</i> Образ горы в рассказе Адольфа Арцишевского «вершина» в аспекте эстетизации древнего культа.....	109
<i>Кенжебаева Ж.Е., Карпова А.Э.</i> Культурологический подход в казахстанском литературном образовании.....	120
<i>Таджиев Х.Х., Кыдыр Т.Е.</i> Художественное изображение условия веры в произведениях казахских поэтов-мыслителей (XIX – начало XX века).....	137
<i>Баянбаева А.А., Демченко А.С., Баянбаева Ж.А., Калиева А.К.</i> Интерактивные стратегии анализа романов Г. Бельгера.....	152
<i>Сарсенбаева Ж.Б., Саметова Ж.</i> Глобальные проблемы современности в творчестве Бейсенбая Сулейменова.....	163
<i>Жуматаева А.Н.</i> Образ женщины в поэзии Абая: компаративистский анализ до Абаевских художественных воззрений.....	178
<i>Амангалиева А.Е., Бекмашева А.Н.</i> Ономастическое пространство в произведении Рабгузи «Кысас аль-Анбия» (по мотивам повести «Адам и Ева»).....	189
<i>Мурсал А., Танжарикова А.В., Ермекова А.Б., Аян Э.</i> Особенности стиля в романе Ахметоллы Калиулы "Арда Алтай".....	200
<i>Ибраева Ж.Б., Шашкина Г.З., Адилбекова М.К.</i> Фольклоризм в романе А. Жаксылыкова «Поющие камни».....	210
<i>Оралбек А., Кусанов С.К., Рақыш Ж.С.</i> Тематические и жанровые особенности творчества Абдигали Сариева.....	220
<i>Сабирова Д.А., Молдагали М.</i> Теоретико-литературный анализ понятия интернет-литературы.....	231
<i>Мырзакулов Б.Т.</i> Текстологические проблемы книги Акыта Улимжиулы «Воспоминания великих наставников» («Минакиб пиран газизан»).....	239
<i>Аманкулова Л.А., Бегманова Б.С.</i> Художественные изыскания в современной казахской лирике (По творчеству поэта Е. Жуниса).....	254
<i>Идрисова Э.Т., Балтымова М.Р.</i> Мотив двойничества в творчестве русских поэтов Серебряного века.....	264

ИСКУССТВОВЕДЕНИЕ

<i>Кобжанова С., Ж.Айдарова М.С.</i> Развитие цифровой живописи в Казахстане.....	274
<i>Гавриленко И.А., Нусупова А.С.</i> К проблеме становления национального органичного искусства Казахстана (1967-1974 гг.).....	293
<i>Туякбаева А.Ш., Бауыржан А.Б.</i> Воспитательные принципы анимации, как средство формирования мировоззрения детей.....	309
<i>Тани А.Б., Жумасейтова Г.Т.</i> Новые символы и мотивы в балетной интерпретации «Козы Корпеш - Баян сулу».....	320
<i>Ешмуратова А. К., Ескендиоров Н.Р.</i> Современное искусство театра кукол в контексте национальной культуры Казахстана.....	330

CONTENT

Editor-in-chief's address.....16

LITERARY STUDIES

Seyitzhanov Z.N., Mekebayeva L.A., Nurtazina A.O. Ideological, thematic and art features of modern aitys...17

Omarov B.Zh. Works of Asset Naimanbayev: oriental traditions and migrating plots.....27

Akysh N.B. The process of artistic knowledge in the works of S. Begalin.....40

Saurykov E.B., Tamabaeva K.U., Yelubaeva R.S., Berkenova R.A. The tradition of Abai and creativity of Sherkhan Murtaza.....51

Olzhabayev B.K., Pangereyev A.Sh., Soylemez O. The concept of "homeland" in kazakh folklore.....62

AIMUKHAMBET Zh.A., AITUGANOVA S.Sh., BAITANASSOVA K.M., KASSEN A.T., SEIPUTANOVA A.K. Actant structure of a literary text.....75

Abisheva S.D., Moldagali M.B. Thesaurus of color images of B. Kenjeev's poetry.....87

Abdykalyk K., Kozhekeeva B., Aliyeva Zh. The legacy of Magzhan Zhumabayev, published in the «Aikap» journal and the «Kazakh» newspaper.....98

Nurmoldayev D.M., Zhaksylykov A.Zh. The image of the mountain in Adolf Artyszewski's story "The Peak" in the aspect of the aestheticization of an ancient cult.....109

Kenzhebaeva Zh.E., Karpova A.E. Culturological approach in kazakhstan literary education.....120

Tadzhiev Kh.Kh., Kydyr T.E. Artistic representation of the conditions of faith in the works of the kazakh poet-thinkers (XIX – early XX century).....137

Bayanbayeva A.A., Demchenko A.S., Bayanbayeva Zh.A., Kaliyeva A.K. Interactive strategies for analyzing G. Belger's novels.....152

Sarsenbaeva Zh., Sametova Zh. Global problems of modernity in the work of Beisenbai Suleimenov.....163

Zhumatayeva A.N. The Image of a Woman in Abai's Poetry: Comparative analysis of pre-Abayev artistic views.....178

Amangaliev A.E., Bekmasheva A.H. Onomastic space in the work of rabguzi "Qisas al-anbiya" (based on the story "Adam and Eve").....189

Mursal A., Tanzharikova A.V., Ermekova A.B., Ayan E. Style features in Akhmetolla Kaliuly's novel "Arda Altai".....200

Ibraeva Zh.B., Shashkina G.Z., Adilbekova M.K. Folklorism in the novel A. Zhaksylykova «Singing stones».....210

Oralbek A., Kusanov S.K., Rakyszh Zh. S. Thematic and genre features of Abdigali Sariyev's work.....220

Sabirova D., Moldagali M. Theoretical-literary analysis of the concept of internet-literature.....231

Myrzakulov B.T. Textual problems of the book by Akyt Ulimzhiuly «Memoirs of great mentors» («Minakib piran gazizan»).....239

Amankulova L.A., Begmanova B.S. Creative endeavour in the contemporary kazakh poetry (on the work of Y. Zhunis).....254

Idrisova E.T., Baltymova M.R. The motive of duality in the works of Russian poets of the Silver Age.....264

ART STUDIES

Kobzhanova S.Z., Aidarova M.S. Development of digital painting in Kazakhstan.....274

Gavrilenko I.A., Nussupova A.S. On the problem of the formation of national organ art in Kazakhstan (1967–1974).....293

Tuyakbaeva A.Sh., Bauyrzhan A.B. Educational principles of animation, as a means of forming the world view of children.....309

Tani.A.B., Jumasseitova G.T. New symbols and motives in ballet interpretation «Kozy Korpesh – Bayan sulu».....320

Yeshmuratova A.K., Eskendirov N.R. Contemporary art of the puppet theater in the context of the national culture of Kazakhstan.....330

Құрметті оқырмандар, әріптестер, достар!

Сіз «Керуен» ғылыми журналының кезекті санын ашып отырсыз.

Журнал мақалалары CrossRef дерекқорында тіркеледі және әр автордың мақаласына DOI - электронды құжаттарға сілтеме жасау үшін пайдаланылатын цифрлық объект идентификаторы беріледі. Журнал «Ұлттық ғылыми-техникалық сараптама орталығы» акционерлік қоғамның (NCSTE) Қазақстандық дәйексөздер базасында (KazBC) индекстеледі. Алдағы уақыттарда авторларды Web of Science және Scopus халықаралық дәйексөздер базасына енгізілген басылымдарда қабылданған стандарттарға сәйкес жарияланымдар дайындауға бағдарлай бастаймыз. Бұған дейін аннотация мен кілт сөздердің көлеміне қойылатын талаптар реттелген.

Журналдың редакциялық алқасына қазақстандық және шетелдік жетекші ғалымдар кіреді. Журнал авторлардың жарияланымдарының ақпараттық ашықтығы мен қолжетімділігі саясатын ұстанады; мақалалар журналдың веб-сайтында үш тілде толық мәтінді қол жетімділікпен орналастырылған.

Журналдың мақсаты- гуманитарлық ғылымдар саласындағы жаңа жетістіктердің нәтижесі бойынша ақпарат беру.

Журналдың міндеттері:

Бұрын жарияланбаған және басқа журналда жариялау үшін ұсынылмаған түпнұсқа жоғары сапалы ғылыми мақалаларды қабылдау.

Авторлық құқыққа қатысты Қазақстан Республикасы заңнамасының талаптарына және жариялау этикасы бойынша әлемдік тәжірибеде жалпы қабылданған ережелерге сүйену.

Келесі гуманитарлық ғылымдар саласындағы жаңа зерттеулерді қамту:

1. Әдебиеттану
2. Өнертану

Құрметпен, «Керуен» журналының бас редакторы, филология ғылымдарының докторы, ҚР ҰҒА корреспондент мүшесі, М.О.Әуезов атындағы Әдебиет және өнер институтының бас директоры (Алматы, Қазақстан) МАТЫДЖАНОВ Кенжесхан Ісләмжанұлы

Уважаемые читатели, коллеги, единомышленники, друзья!

Перед вами очередной номер научного журнала «**Керуен**».

Статьи журнала регистрируются в БД CrossRef и к каждой авторской статье обязательно присваивается DOI – цифровой идентификатор объекта, который используется для обеспечения цитирования, ссылки и выхода на электронные документы. Журнал индексируется Казахстанской базой цитирования (КазБЦ) АО «Национальный центр государственной научно-технической экспертизы» (НЦГНТЭ). Постепенно мы начинаем ориентировать авторов на подготовку публикаций по стандартам, принятым в изданиях, входящих в международные базы цитирований Web of Science и Scopus. Ранее уже были скорректированы требования к объему аннотации и ключевым словам.

В составе редакционной коллегии журнала представлены ведущие казахстанские и зарубежные ученые. Журнал следует политике информационной открытости и доступности публикаций авторов, статьи размещаются на сайте журнала на трех языках в полнотекстовом доступе.

Целью журнала является распространение научной информации и привлечение новых авторов. Журнал инициирует дискуссии по результатам новых достижений в области гуманитарных наук.

Задачи журнала:

Принимать оригинальные высококачественные научные статьи, ранее не опубликованные и не представленные для публикации в другом журнале.

Опирается на требования законодательства Республики Казахстан в отношении авторского права и общепринятые в мировой практике положения по публикационной этике.

Ориентироваться на охват публикаций по следующим специальностям в области гуманитарных наук.

1. Литературоведение
2. Искусствоведение

С уважением и надеждой на сотрудничество, главный редактор «Керуен», доктор филологических наук, член-корреспондент НАН РК, генеральный директор Института литературы и искусства им. М.О. Ауэзова МАТЫЖАНОВ Кенжехан Слямжанович.

Dear readers, colleagues, associates, friends!

Here is the next issue of the scientific journal "Keruen".

Journal articles are registered in the CrossRef database and a DOI is necessarily assigned to each author's article - a digital object identifier that is used to provide citation, reference and output to electronic documents. The journal is indexed by the Kazakhstan Citation Database (KazCD) of the National Center for State Scientific and Technical Expertise JSC (NCSTE). Gradually, we begin to orient the authors to the preparation of publications according to the standards adopted in the editions included in the international citation databases Web of Science and Scopus. Previously, the requirements for the volume of the annotation and keywords have already been adjusted.

The editorial board of the journal includes leading Kazakhstani and foreign scientists. The journal follows the policy of information openness and accessibility of authors' publications; articles are posted on the journal's website in three languages in full-text access.

The purpose of the journal is to disseminate scientific information and attract new authors. The journal initiates discussions on the outcome of new advances in the humanities.

The tasks of the journal:

Accept original high quality scientific articles that have not been previously published or submitted for publication in another journal.

Rely on the requirements of the legislation of the Republic of Kazakhstan in relation to copyright and generally accepted in world practice provisions on publication ethics.

Focus on the coverage of publications in the following specialties: humanitarian sciences

1. Literary studies
2. Art studies

With respect and hope for cooperation, Editor-in-chief of "Keruen", Doctor of Philology, Corresponding Member of the National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan, General Director of the M.O. Auezov Institute of Literature and Art MATYZHANOV Kenzhekhan Slyamzhanovich.

Саурықов Е.Б.¹, Тамабаева Қ.Ө^{*2}, Елубаева Р.С.³, Беркенова Р.А.⁴

^{1,2,3,4}Халықаралық Тараз инновациялық институты, Тараз, Қазақстан

E-mail: ¹e_saurikov@mail.ru, ²karakoz14@mail.ru, ³ERS40@mail.ru,

⁴agabekkyzy_rabiga@mail.ru

ORCID: ¹0000-0002-5763-0703, ²0000-0001-6734-9635, ³0000-0001-7544-6523

⁴0000-0002-3830-1648

АБАЙ ДӘСТҮРІ ЖӘНЕ ШЕРХАН МҰРТАЗА ШЫҒАРМАШЫЛЫҒЫ

Аңдатпа. Абай мұрасы – тек қазақ халқының ғана емес, бүкіл әлемдік қымбат қазыналардың бірі. Бұл қазына күн өткен сайын маңызы тереңдеп, зерделеген сайын тылсым сырларға жетелей береді, нәтижесінде жаңа тұжырымдар мен жаңалықтар табылуда. Бұл өз кезегінде өткеннің өнегесі ғана емес, жаңа Қазақстанды әлемдік мәдениет көшінің алдыңғы қатарынан табылуында рухани бастаушы екені анық.

Ал, Шерхан Мұртаза болса, XX ғасырдың кесек тұлға, кенен дарыны. Ендеше екі ұлы тұлға шығармашылығында ой-таным үндестігінің болуы заңдылық. Тәуелсіз еліміздің руханиятының бәйтерегіне саналған Шерхан Мұртаза да әрбір ұлы тұлғалар секілді Абай мектебінен нәр алды, рухани қуаттанды. Өмір теперішін көп көрген бала Шерханның дана тұлғаға айналуында жастайынан құныға оқыған Абай жырлары, нақылдарының ерекше ықпалы болғандығы жазушының өмірбаяндық мақалаларында да көптеп айтылады. Дегенмен, әлі күнге дейін ғылыми зерделенбей келеді. Осыған байланысты мақалада Шерхан Мұртазаның тұлғалық жетілуіне, шығармашылық тұғырнамасын айқындауда ықпалы өте зор болған Абай дәстүрі ғылыми талданып, ақын мұрасының көрініс тапқан қырлары зерттеледі.

Абай мұрасы мен Ш. Мұртаза шығармашылығы арасында рухани сабақтастықтың арналары мол деуге болады. Мақалада екі сөз зергерінің әлеміндегі сабақтастық, ортақ гуманистік, қоғамдық дүниетанымдары мен ойшылдық, ұлтына деген ерекше сүйіспеншілік, қайраткерлік болмысының арасындағы үндестік сырларын зерттеу өзекті деп танылады.

Сонымен қатар, талдау, салыстыру, ғылыми пайымдау әдістері қолданылып, нәтижесінде Шерхан Мұртазаның өз шығармашылық мұрасы арқылы Абай даналығын, Абай дәстүрін жалғастырушы, ұлттық әдебиетіміздің тау тұлғасы Абай шығармашылығынан өз кезегінде Шерхан Мұртазаның да қажетінше сусындап, азаматтық, тұлғалық жетілу барысында үлгі-өнеге алғандығы дәйектеледі. Абай шығармалары, даналыққа толы ой-идеялары – тәуелсіз мемлекетіміздің қайсыбір өзекті мәселесінің де сәтті шешілуінің кепілі екендігі тұжырымдалады.

Кілт сөздер: дәстүр, ұстаным, сабақтастық, жаңашылдық, мектеп

Кіріспе. Кез-келген өнер иесінің сусындайтын, рухани қуаттанатын арнасы, бастауы болады. Табиғат ананың өзі де осындай жаратылысқа ие. Кішкентай бұлақтар өзен-теңіздерге, өзендер мен көлдер үлкен мұхиттарға құйып, арнасы кеңейеді, алыпқа айналады. Осындай заңдылықты Жаратушы ие сыйлаған ғұмырында тұлғалық биікке көтерілген әрбір адам басынан өткереді. Өйткені, әрбір суреткер, дарын иесі қалыптасуында бұған дейінгі ілім-білім көздерінен нәр, озық дәстүрлерден өнеге алады. Осылай өзінен кейінгілерге үлгі болатын дүниетанымы, көзқарасы мен ұстанымы қалыптасады. Бұл – өмірлік философия. Дәстүр жалғастығы жоқ жерде даму, тұлғалық өсу жүзеге аспайды деуге болады.

«Шын шығарма – перзент. Толғағы жеткенде туады. Публицистиканың жөні басқа. Көркем әдебиет – ауыр артиллерия болса, публицистика – кавалерия. Оның да еңбегі

елеулі» – деп санайтын Ш.Мұртаза шығармашылығы дәстүр жалғастығының көркем көрінісі болып табылады. Халқының кесек тұлғасына айналу жолында Ш. Мұртаза кенен дарынын алдыңғы толқын ұлылар ұлағатымен дамытуды шығармашылығының негізгі кредосына айналдыра білді.

Қазақ әдебиетінде бұтағын кеңге жайып, үлкен сала болып қалыптасқан Абай дәстүрі сияқты, орыс әдебиетінде Пушкин дәстүрі тамырын тереңге тартып, алып бәйтерекке айналған. Қазақ әдебиетінде «Абай және Шәкәрім», «Абай және Мұхтар», «Абай және Мағжан» дегендей «Абай мен Шерхан» тақырыбы да кеңінен зерделенуі қажет деп санаймын. «Ақындар мен әкімдер» атты зерттеу кітабына енген «Абай сәулесі» атты мақаласында «Кітап жиған қазақтың жиһазы Абайсыз болмас, Абайы болмаса ол қазақ емес, жалпы ондайды саналы адам деу қиын. Төрінде Абайдың кітабы тұрған үйдің сәулесі де молырақ. Абай кітабынан ерекше сәуле шашырап тұрады» - деп санайтын Ш.Мұртаза Абайдың әкесі қазақ, анасы – өзіміздің кең дала деп түсініп, «Абай – қазақтың бар жерінде туып, бар жерінің туын ұстап тұрған кеменгер. Абай бүгін бұрынғыдан да керегірек сияқты. Ол – қазағына ертең де, бүрсүгүні де керек. Ауадай, айдай, күндей, жұлдыздай, өзендей, көлдей керек Абай» (Мұртаза, 2005: 14), - деп түйеді. Бұдан жазушының ұлы ақынның толық адам ілімі мен шығармашылыққа қоятын талаптарын барынша ұғынғандығын байқаймыз.

Әрине, Абай мұрасы – тек қазақ халқының ғана емес, бүкіл әлемдік қымбат қазыналардың бірі. Бұл қазына күн өткен сайын маңызы тереңдеп, зерделеген сайын тылсым сырларға жетелей береді, нәтижесінде жаңа тұжырымдар мен жаңалықтар табылуда. Бұл өз кезегінде өткеннің өнегесі ғана емес, жаңа Қазақстанды әлемдік мәдениет көшінің алдыңғы қатарынан табылуында рухани бастаушы екені анық.

Олай болса, Ш. Мұртаза – өзі өнеге тұтып, қаламгерлік жолында үйрену мектебі деп санаған ұлы Абайдың рухани тәлімін дамытушы, бүгінгі ұрпаққа жеткізуші.

Материалдары мен әдістері. Бүгінгінің абыз жазушысы Шерхан Мұртазаның кесек тұлға, кенен дарын, айтулы есімге айналуында ұлы Абай дәстүрінің еткен зор ықпал-әсерін айқындауда жалпы ғылыми логикалық әдістер қолданылды. Ұлы Абай ХІХ ғасырдағы қазақ халқының ұлттық құндылықтарының жоқшысы болса, Шерхан Мұртаза өткен ғасырдың 60-жылдарынан бастап еліміз тәуелсіздік алған кезеңде де көрікті ой иесі ғана емес, батыл қадамдар жасап, шын жанашыр екендігін танытты.

Шерхан Мұртаза да ұлы Абай секілді жазушылығын қайраткерлікпен ұштастырған сөз зергері. Осы себепті де, Шерхан Мұртаза шығармашылығының толыққанды зерттелуі үшін Абай дәстүрінің ықпалын қарастырудың маңызы мақалада қолданылған талдау, жинақтау арқылы арта түседі, ғылыми дәйектеледі.

Нәтижелер мен талқылау. Ұлы Абай – поэзияның заңғары болса, Шерхан Мұртаза – көркем сөздің хас шебері, прозалық туындыларымен ұлттық әдебиетімізді байытқан қаламгер. Екі кесек тұлға да шығармашылықтың биік шыңын бағындырғаннан кейін өмір философиясы туралы сыр шертті. Абай мұрасы – философиялық мазмұнға толы. Ұлы Абайдың шығармашылығы күн өткен сайын түрленіп, жасампаздық пен мәңгілік рухани өрлеудің басты бағдарына айналуға. Мемлекет басшысы Қ.К. Тоқаев өзінің «Абай және ХХІ ғасырдағы Қазақстан» атты мақаласында «Адамзаттың бәрін сүй, бауырым» деген ұлы хакім шығармашылығын насихаттаудың зор маңызына

тоқталды. Өз мақаласында ұлы Абайды «әлемдік мәдениеттің тұлғасы» деп бағалап, ұлттық болмыстың үлгісіне, мемлекетіміздің мүдделесіне, жаңа қоғамның жанашырына, теңейді. «Абайдың мол мұрасы қазақ ұлтының жаңа сапасын қалыптастыруға қызмет етеді. Оның шығармаларындағы ой-тұжырымдар әрбір жастың бойында халқына, елі мен жеріне деген патриоттық сезімді орнықтырады. Сондықтан хакім Абай еңбектерінің нәрін өскелең ұрпақтың санасына сіңіру және өмірлік азығына айналдыру – ұлтты жаңғыртуға жол ашатын маңызды қадамның бірі» (Тоқаев, 2020: 5), - дей келіп, интеллектуалды ұлт болып қалыптасуымыздың негізгі тетігіне балағаны да тегіннен-тегін емес.

Өркениетіміз бен мәдениетте өзіндік биігі бар тұлғалардың арасындағы дәстүр жалғастығын, ойшылдық ұлағаттарын зерделеу – ұлттық мәдени дамуымызға жаңа серпін берері анық. Оның ішінде жазба әдебиеттің негізін қалап, қазақ философиясының биік шыңына шыққан ғұлама Абайдың жарық сәуле шашпаған тұлғасы кемде-кем. Ұлы Абай өзінен кейінгі сөз зергерлерінің қайсысына болмасын алтын тұғыр бола білді. Абай әркімді де толғандыратын терең сырлы сұрақтарға жауап іздей отырып, қазақ даласына пәлсапалық мағынасы терең шығармаларды қалдырды. Абайдың қара сөздері (Ғақлия) жалпы адамзат баласына ортақ асыл қазынаға айналды. Абайдың қара сөздерінен кейін мұндай философиялық мазмұндағы ұқсастығы бар, қазақ халқында кеңінен танылып, қазақтың сөзіне айналған Шерхан Мұртазаның «Бір кем дүниесі». Қазақтың санасын, жанын оятуға бағытталған бұл шығарма араға ғасыр салып, қазақ философиясының жаңаша әдеби үлгісін жаңартты.

Абай да, Шерхан да өз ұлтының адал перзенттері. Тегі тұғырлы елдің азаматтары болды. Әділдік үшін, адамгершілік үшін ғұмыр кешті. Аумалы-төкпелі заманда ел тағдыры жайында қолына қалам ұстап, қанша бейнетті еңбек етсе де шаршамай, керісінше туған елі, қазақ ұлты алдындағы перзенттік парызы екі тұлғаның да бойын жігерлендіріп, күш берген. Соның мазмұндық үндестігі Абай мен Шерханның ой-толғамдық шығармаларынан көрініс тапты.

Екі тұлғаның да өмірлік ұстанымдары ұлтына деген қалтқысыз сүйіспеншіліктен басталып, адамгершілік, бірлік, адалдық, әділдік, имандылыққа ойысады. Ұлы Абайдың өмір турасындағы ой-толғаныстары Шерхан Мұртазаның ойшылдық қырын танытқан «Бір кем дүние» атты кітабының өн бойына желі болып тартылған.

Ұлы Абай:

Қу өмір жолдас болмас, әлі-ақ өтер,

Өз күлкіңе өзің қарық болма бекер!

Ұятың мен арыңды малға сатып,

Ұятсызда иман жоқ, түпке жетер (Абай, 2002: 78), - деп жырласа, Ш.Мұртаза «Адамға бала жастан ең керегі – Ұят деген қасиет. Ол туа бітеді. Бірақ, кейбіреуі өсе келе, үлкейе келе ұяттан жұрдай болады. Бір кем дүние» (Мұртаза: 2019: 13), - деп толғанады.

Ұлттық әдебиеттер арасындағы көркемдік дәстүрлер жалғастығы бар да, сондай-ақ әр халықтың әдебиет өкілдері арасындағы дәстүр сабақтастығы бар. Акын-жазушылар арасындағы дәстүр мен жаңашылдық, әдеби сабақтастық мәселесі барлық халықтың әдебиетінде кездеседі. «Дәстүр және оның жалғасу заңдылықтары бір әдебиет тарихы

көлемінде де, бір аймақ, тіпті әлемдік әдебиет аясында да көрініс таба алады», – деп профессор Ж.Дәдебаев айтқандай, дәстүрдің бір-біріне ұласуы әлем әдебиетіне тән құбылыс (Дәдебаев, 2003: 3).

Осыны шын ұғынған Ш.Мұртаза хакім Абай туралы «Егер әркім Абай арқылы ақылына ақыл қосса, көз нұрына нұр қосылса, сезімін байыта түссе, жан-дүниесін, рухани әлемін рахымдандыра берсе – шіркін, онда арамызда арамдық, арызқойлық, қызғаныш, тәкаппар-тақастық, өтірік-өсек, жалақорлық, тағы не бар – барлық жағымсыз қылық арамыздан әлдеқашан аласталар еді» (Мұртаза, 2002: 226), - деп аса жоғары бағалайды.

Әлем әдебиетінің алыптары арасындағы ұқсастықты бақылап тексеріп отырғанда байқағанымыз, әр суреткерге тән шығармашылық үрдіс мынадай болып келеді: әсер ету, үлгі алу, ұстаз тұту, дәстүрлер ұласу, көркемдік тәсілдер алмасу, әдеби жалғастық табу, жаңа сапаға көтеру, өзіндік қырынан жаңалық әкелу. Осындай ретпен Ш.Мұртаза да өз шығармашылық кемелденуінде Абайды рухани ұстаз санап, ілімінен нәр алып, дәстүрлерін жаңа мазмұнмен насихаттады.

Абай секілді Шерхан Мұртаза да әділдіктің жоқшысы, шындықтың шырақшысы болды. Екі кесек тұлға да өз заманының бейнесін, өмір толғамдарын философиялық негізбен сипаттап, түсіндіріп береді.

Шерхан Мұртаза өз шығармашылығының бір шоқтығы болып саналатын «Бір кем дүние» кітабында негізгі лейтмотив етіп адами құндылықтарды, соның төңірегінде болып жатқан түрлі әрекеттер, қарама-қайшылықтар күресін алып, осыған байланысты өзіндік көзқарасын білдіреді. Автор қайбір мәселеге байланысты үкім шығарушы емес. Ол көп жағдайда сырттан бақылаушы ретінде көрінеді. Оқырманды белгілі бір мәселе төңірегінде ойға қалдырып, оның шешімін өзі шешуге итермелейді. Бұл бір жағы өте сәтті қолданған тәсіл. Автор қоғамда орын алып отырған нақты фактіні жариялаушы ғана. Ал, «бір кем дүние» сол фактінің орын алу себінен көкірегіндегі өкініштің сыртқа шыққан түрі.

Ал, ұлы Абай өз қарасөздерінде өмір сүріп отырған замана жайлы толғанып, адам баласы басқалардан ақыл, ғылым, ар, мінез деген нәрселермен ғана озатынын айтты.

Өмір жолы – тар соқпақ, бір иген жақ,

Иілтіп екі басын ұстаған хақ.

Имек жолда тыянақ, тегістік жоқ,

Құлап кетпе, тура шық, көзіңе бақ (Мұртаза, 2002: 96), – деген Абай ұлағаты Шерхан Мұртаза шығармашылығында былайша баяндалады: «Бұл дүниенің біз білмейтін жұмбағы көп. Дүние о басында түп-түзу, дұрыс жаратылса керек. Бірақ кейін-кейін күштілер шыққан, әлсіздер шыққан. Әділетсіздік содан туған. Шын әділет – тепе-теңдік. Адамдардың бәрі тең болуы керек. Ал адамдарда ондай теңдік бар ма? Біреу бай, біреу кедей. Біреу мықты, біреу жәудеу. Біреу семіз, біреу арық. Әлемнің терезесі тең емес. Біреудікі биік, біреудікі аласа, ал біреудің терезесі шынысыз, қозы қарын ғана қампияды. Ендеше, шын әділет еш уақытта, еш заманда да болмақ емес. Қазіргі әділет, әділет деп жүргеніміз – соның жұрнағы ғана. Сол жұқаның да жұлыны жұлынған» (Мұртаза, 2002: 230).

Шындығында, әділеттілікті, сондай-ақ, исламның басты әлеуметтік қағидаты деп атауға да болады. «Әділетті болу» – Аллаһтың ізгі қасиеттерінің бірі. «Әділеттілік» қоғамның барлық мүшелеріне бірдей ортақ «Аллаһтың әділдігі» ретінде ұғынылады. Ал «Аллаһтың әділдігіне» сену исламның басты талаптарының бірі болып табылады. Қасиетті Құран кітабында да әділеттілік тақырыбына көп назар аударылады. Әділеттілік туралы Құранда көптеген аяттар берілген: «Әділетті болындар» (Өсерұлы: 1994, 91б.), «Әділдікте нық тұрындар...», «Аллаһ сендерге әділетті өкіметуді бұйырады... (Крачковский, 1963: 91).

Ал Мұхаммед пайғамбардың хадистерінде әділеттілік қағидаттары адамдар мен қоғамның өміріне қатысты нақтылық сипатқа ие болған. Әділеттілік туралы мынадай хадистер бар: «дінде әділ болындар, адамдармен қарым-қатынаста өнегелі болындар» (Прозорова: 1991, 16). Бұл хадисте Мұхаммед пайғамбар әділеттілік туралы адамгершілік тұрғысынан насихаттайды, өйткені істер мен әрекеттердегі әділдіктің адамдардың бойында адамгершілік қасиеттерді қалыптастыруда зор тәрбиелік мәні бар, адамдардың әділдікке сенімін күшейтіп, қоғамдағы әділеттіліктің үстемдігін нығайтады.

Әділеттілікті ту еткен екі дана өз шығармашылықтарында өмірдің жұмбақ сырларына терең бойлап, «Қалың елім, қазағым» деп мұңға батса, Шерхан Мұртаза «Бір кем дүние» деп күрсінеді. Ия, екі ғасырда өмір сүрсе де, ой-танымы мен азаматтық ұстанымы үндескен қос тұлға Адам атты күдіретті жаратылыстың сырын ұқтырып, бір Жаратушыны мадақтап, күдіретіне бастарын иеді.

Абай мен Шерхан көзқарастарының ортақ үйлесімділігін талдағанда, ең алдымен екі сөз зергерінің имандылық турасындағы ойларының үндесіп жатқандығына тоқталмай өте алмаймыз. Отыз сегізінші қара сөзінде Абай Құдай – жаратушы болмысын мойындайды, ал Құдай мәнін жарату актісінде емес, адам өміріндегі махаббат, қайырымдылық, әділдікті орнатуында көрді. Құдайда адам өміріндегі руханилықты, ал адамдар арасындағы қатынаста қайырымдылық, адамгершілік және әділдікті нығайтатын көрсетулері Абай үшін маңызды болып табылады.

Адам өмірінің өнегелі ұстауын анықтайтын діни сенімділік шынайы иман болып табылады. Оны Абай үш аспектіде қарайды: біріншіден, иман адамның Құдай және әлемге, соңғының шексіздікке, өткіншінің мәңгілікке деген қатынасын анықтайды; екіншіден, иман адам өмірінің мәнін орнатады, үшіншіден иман адамның әлемдегі тағдырын орнатады. Иман – бұл әлемнің ар жағында тұрған адамның бір нәрсеге шектен тыс қасіреті емес, бұл әлемдегі өз тағдырын түсіну, өз өмірінің мәнін көрудегі адамның жан қабілеті. Иман өмірмен келісімде болу керек, оның талаптарына сәйкес болу керек.

Абай осылай деп толғанса, Шерхан Мұртаза «Біреулерге Құдай бәрін береді. Байлық та бар, алтын, гауһар, інжу-маржан – бәрі бар. Төрт құбыласы сай. Бірақ Иман жоқ. Ең сорлы адам сол. Бір кем дүние» (Мұртаза, 2019: 13), - деп жалпақ тілмен күрсінеді.

Исламтанушы Нұралы Өсерұлы өзінің кітабында: «ислам деген сөздің мағынасы не десек, Аллаға тағаланың өміріне мойын ұсынып, рұқсат еткен іс-әрекеттерін істеу, тыйым салғандарынан аулақ болу, иман келтіру болып табылады. Ал иман дегеніміз

не десек, онда өз ықтиярымен Алланың бірлігіне, періштелеріне, пайғамбарларына, кітаптарына, жәннат пен тозағына, сирату көпіріне, істеген іс-әрекет жайлы есеп-қисап алатын таразыға, қабір азабына, қиямет күніне, өліп-тірілуге, жақсылық пен жамандық және тағдыр бір Алладан екеніне сену деп жауап береміз» (Өсерұлы, 1994: 45) - дейді.

Абай мен Шерхан шығармашылығындағы ортақ көзқарастардың тоғысатыны – адамның Құдайдың алдында бәрібір дәрменсіздігі. Екі сөз зергерінің ойынша – бәрі де Алланың қолында. Ол – өте кешірімді. Егер шын тәубеге келіп, бар ниетіңмен жалбарынсаң, кешіреді, ал, оның қаһарына ұшырасаң, өмірің азапқа толы болатынын ескертіп, кез-келген адам жаман пиғылдан бойын аулақ ұстау керектігін ескертеді.

Иә, өмір болған соң оның адамзат атаулыға белгісіз қырлары көп болатындығы белгілі. Арман мен аңсаудан, тартыс пен таластан тұратын өмірдің түрлі белестерінде бірде жеңіске жетсек, бірде жеңілеміз. Жылыстап өтіп жатқан өмірдің түрлі өткелдерінде қуаныштан гөрі қайғының, шаттықтан гөрі шарасыздықтың молдау болатыны белгісіз. ХХІ ғасырдағы әлемдік жаһандану қозғалысының күшейіп тұрған тұсында етек-жеңімізді қымтап, ұлттық болмысымызды сақтап қалудың барлық шараларын қолға алу қажеттігі бірінші орынға қойылып отыр. Ш. Мұртаза басымызға төніп тұрған қауіпті аса сезімталдықпен тап басып, халқын сақтандыруды өзінің азаматтық борышы санайды. Демек, жазушы өз көзқарастарында ұлтымыздың өзегіне түскен дерттің табиғатын таныта отырып, оның аса қауіпті тұстарына көпшілік назарын аударуды басты мақсаты санағаны аңғарылады.

Адамзаттың бірінші жауы да, өмірдің қозғаушы күші де – нәпсі. Жақсылық та, жамандық та нәпсінің арқасында өмірде болып жатады. Ш. Мұртаза «Итаяқтың кесірі» атты шағын тәмсілінде осы мәселеге кеңірек тоқталып, қанағатсыздықтың еш опа бермейтінін, нәпсіқұмарлардың қандай жарға барып жығарын ескертіп өтеді. Бұл – нағыз ұлттық трагедия. Әкесі сыйлаған дүние-байлықты көзге ілмей, итаяқтың алтыннан болмағанына өкінген қыздың бейнесі қай замандағы ашкөз, дүниеқоңыз пенделердің мәңгілік бейнесі сияқты көрінеді. Нәпсіні тыя алмаудың классикалық үлгісі осында жатқан жоқ па?

Бұдан басқа, қаршадайынан тағдыр тауқыметі мен қысастығын көрген Шерхан Мұртазаның өз өмірлік жолында қорытылған «Небір дерттің бәрін жазатын ұлы уақыт екен», «Кедей – бай, бай Құдай болсам дейді. Нысапсыздық жаман», «Толдым деген төгіледі, Жеттім деген жығылады», «Алтын өзі тотықпайды, Адамдардың жанын тотықтырады», «Тат темірдің өзінен шығады», т.б. толғамдарының ұлы Абай көзқарастарымен үндесіп қана қоймай, жаңаша мазмұндалғаны деп қорытуға болады. Ал, жалпы адамгершілік турасындағы Шерхан Мұртаза ой-пікірлері Абайдың толық адам ілімінен келіп шығады. Шерхан Мұртаза да Абайдың «Енді біліңіздер, ей перзенттер! Құдай тағаланың жолы деген жол Алла тағаланың өзіндей ниһаятсыз (шексіз, өлшеусіз) болады. Оның ниһаятына ешкім жетпейді. Бірақ сол жолға жүруді өзіне шарт қылып кім қадам басты, ол таза мұсылман, толық адам делінеді». Осылай Абай толық адамның негізгі шартын береді. Ол шарт – Құдай тағаланың шексіз жолында жүруді өзіне шарт қылып қадам басу» деген ілімін бойына сіңіре келіп, «Бәрі Құдіреттің күші ғой деп ойлаймын. Қарап тұрсаң бұл тіршілік қарама-қарсы қайшылыққа тұнып қалған сияқты. Жарық дүние кілең жақсылықтан жасалған деп

айта алмайсың» (Мырзахметұлы: 2008, 4) - деп тұжырады. Толық адам іліміне жетелейтін ақыл, қайрат, жүрек туралы он жетінші қарасөзіндегі тұжырымын Абай «Әуелді бір суық мұз – ақыл-зерек» атты өлеңінде:

Ақыл, қайрат, жүректі бірдей ұста,

Сонда толық боласың елден ерек (Абай, 2002: 128), - деп қорытады.

«Ақын танымында сәулеленген заман болмысы мен адам келбеті, ақынның адам мен заман хақында түйген ойлары, ұсынған қағидалары белгілі бір дәуір сипатын, сол дәуірдің адамдарының құлқын танып, бағалау негізінде туған. Дәуір сипатының, адам құлқының мезгілдік және мекендік шегі мен шеті нақты, өлшемді, мөлшерлі. Ал ақынның осы нақты, өлшемді, мөлшерлі болмыс шегінде айтып отырған ойы, насихаттары, қағидалары мен тұжырымдары нақты бір заман үшін, сол заманның нақты адамы үшін ғана емес, барша заман, барша адам үшін маңызды, ғибратты жалпы адамзаттық рухани құндылықтар қатарына жатады. Ақын шығармаларында негізделген қағидалардың, құндылықтардың әлеуметтік, көркемдік-эстетикалық мәні адамзаттың бәріне бірдей маңызды» (Дәдебаев, 2016: 11), деп ұлы Абай мұрасын терең зерделеген филология ғылымдарының докторы, профессор Ж. Дәдебаев Ш. Мұртаза туралы «Жасаған иеміздің жаратқандарының ішіндегі ең қасиеттісі, ең ардақтысы һәм аяулысы ақыл-ой болғанға ұқсайды. Білемін деушілер мұны Алла тағаланың өзі айтқан деседі. Алайда адам баласының ат жалын тартып мінуге жарағаннан бастап іздейтіні ақыл-ой байлығы емес, дүние байлығы болады екен, дүние байлығына қолы бір жетсе, қасиетті, ардақты, аяулы деген ақылдың өзін де керек қылмайды екен. Шерағаң дүние байлығын тәрк етпесе де, ғұмыр бойы ой қуды, ақыл кемелдігіне ұмтылды, қоғамның, елдің ақыл-ой байлығын сақтау, байыту жолында еңбек етті, бейнет кешті, Жасағанның жолымен, дүниедегі ең қасиетті, ең ардақты һәм ең аяулы нәрсе қоғамның, елдің ақыл-ой байлығы деп білді. Бұл жай білім, жай таным емес, шын білім, шын таным еді. Адамның, қоғамның, елдің ақыл-ой байлығы туралы мұндай білім, мұндай таным бүгін ғана емес, ертең де керек, бүгін ғана емес, ертең де игілікті, сондықтан оның қадірі еш уақытта кетпейді, қасиеті ешуақытта көшпейді. Шерағаңның тозбайтын, өзгелер озбайтын және бір дара қасиеті осында» (Дәдебаев, 2012: 5), – деп бағалайды. Қазақ әдебиетінің белгілі зерттеушісі, әдебиеттанушы ғалым Х.Сүйіншәлиев: «Абайдың қарасөздері мен нақылдары – ақын шығармашылығының елеулі саласы, өлеңдерімен мазмұндас, идеялас, бірін-бірі толықтыра түсетін маңызды шығармалар» (Сүйіншәлиев, 2015: 21), – деп ойшылдық қабылетін жан-жақты зерделеудің маңыздылығына тоқталады.

XX ғасырда осындай ұлы Абай дәстүрінен үлгі алып, қазақ поэзиясын әлемдік деңгейге көтерген біртуар ақын-жазушылар дүниеге келіп, олардың әрқайсысы соны үнімен, тың тынысымен қазақ әдебиетінің айдынында емін-еркін жүзді. Солардың қатарында Шерхан Мұртазаның да аты аталуы заңдылық. Және, Шерхан Мұртаза өз шығармашылығы арқылы Абай талантын шын таныған тұлға екендігін көрсетіп қана қоймай, кейінгілерге аманат етіп, тәрбие мектебі ретінде өте жоғары бағалады. Өзі де ұлы Абай секілді ойшылдық тұғырына көтеріле алды.

Қорытынды. Шындығында, Абайды дәріптемеген адам жоқ. Сөз киесін ұғынатын әрбір азамат Абайдың ұлағатынан сусындауы қажет. Әлемдік зерттеушілер

де өз кезегінде Абайдың философиялық көзқарастарының тереңдігін атап көрсетеді. Мәселен, түрік ғалымы М. Накім «Түрік әлемінің данасына» теңесе (Накім, 2020: 271), шетел ғалымы П. Шон өз зерттеулерінде Абайдың көтерген мәселелері мен философиялық толғамдарын батыстың белгілі философтарымен салыстыра зерделеп, озық мазмұнда екендігін атап айтады (Shon, 2017: 38)

Қазақ әдебиетіндегі ұлы дәстүр – Абай дәстүрі. Абай дәстүрі деген ұғымның қалыптасып, кең қанат жайғаны бүгінгі әдеби үрдістің даму барысында зор маңызын көрсетіп отыр. ХХ ғасыр бас кезіндегі қазақ ақын-жазушыларының бүкіл шығармашылығы Абай атты ұлы арнадан бастау алады. Қазақ зиялылары секілді Шерхан Мұртаза да халықтың болашағы Абай нұсқаған сара жолда деп білді, соның ізімен жүруді мұрат етті.

Қорыта айтқанда, Абай мен Шерхан шығармашылығындағы рухани ұқсастығы олардың эстетикалық танымдарының жалғастығында. Абайдың поэзиясы мен қара сөздеріндегі ой жалғастығы Ш.Мұртаза шығармаларында проза тілімен көркемделіп жарқырай түсті. Ш.Мұртаза «Абай сияқты арысы бар елдің – ырысы бар. Абай барда әлем алдында қазақтың жүзі төмен болмайды. Абайды мансұқтаушы – ұлттың шіріген жұмыртқасы. Абайды таныған талант – ұлттың үміті», – деп өз ой-толғаныстарында Абайдың ақындық, өнерпаздық туралы айтқан пікірлері мен сөз өнері жайындағы эстетикалық танымына аса айрықша мән береді. Шындығында, Шерхан Мұртаза – Абайдың өмірлік ой-толғаныстарын, дәстүрін жалғастырушы.

¹Саурыков Е.Б., ²Тамбаева К.У., ³Елубаева Р.С., ⁴Беркенова Р.А.

^{1,2,3,4}Международный Таразский инновационный институт, Тараз, Казахстан

E-mail: ¹e_sauykov@mail.ru, ²karakoz14@mail.ru, ³ERS40@mail.ru, ⁴agabekkyzy_rabiga@mail.ru

ORCID: ¹0000-0002-5763-0703, ²0000-0001-6734-9635, ³0000-0001-7544-6523

⁴0000-0002-3830-1648

Традиция Абая и творчества Шерхана Муртазы

Аннотация. Наследие Абая – уникальная сокровищница не только казахского народа, но и всего мира. Эта сокровищница с каждым днем становится значимей, с каждым новым исследованием открываются новые тайны, в результате чего появляются новые выкладки и изыскания. Это не только достойный образец прошлого, на сегодня это наследие способствует тому, что новый Казахстан как зачинатель духовности находится в авангарде всемирной культурной миграции.

Шерхан Муртаза – это выдающаяся личность ХХ века, масштабный талант. В связи с этим, в творчестве двух великих личностей гармония мысли является закономерностью.

Ш. Муртаза являющийся образцом духовности независимого государства, как и каждого из великих личностей, впитал духовные дары школы Абая. Видевшему жизненные пережитки мальчику Шерхану в его становление как уникальной личности действенную роль сыграло чтение с пристрастием произведений Абая, его назиданий, об этом часто упоминается в его автобиографических очерках.

Однако на сегодняшний день неисследованного с научной точки зрения предостаточно. В связи с этим в данной статье внимание акцентируется на совершенствовании Шерхана как личности, дан научный анализ в определении творческой платформы, большое влияние на которую оказали традиции Абая, исследованы художественные грани наследия акына.

Констатируется то, что между наследием Абая и творчеством Ш.Муртазы есть каналы духовной преемственности.

Актуальность статьи составляет исследование преемственности в творчестве двух мастеров художественного слова, их общие гуманистические, общественные мировоззрения и мысли, особая приверженность своей нации и мощь этих двух натур.

Наряду с этим сделан анализ, сопоставление, новых научных выкладок, в результате чего научно обосновываются значимость творческого наследия Ш.Муртазы, глыбы национальной литературы, ко-

торый тоже в процессе гражданского, личностного становления рос на примере и морали произведений Абая, личности Абая и является продолжателем традиций Абая.

Таким образом, уникальность мыслей и идей произведений Абая – решение актуальных вопросов нашего государства.

Ключевые слова: традиция, позиция, преемственность, инновация, школа

¹Saurykov E.B., ²Tamabaeva K.U. *, ³Yelubaeva R.S., ⁴Berkenova R.A.

^{1,2,3,4}International Taras Innovative Institute, Taraz, Kazakhstan

E-mail: ¹e_saurykov@mail.ru, ²karakoz14@mail.ru, ³ERS40@mail.ru, ⁴agabekkyzy_rabiga@mail.ru

ORCID: ¹0000-0002-5763-0703, ²0000-0001-6734-9635, ³0000-0001-7544-6523

⁴0000-0002-3830-1648

The tradition of Abai and creativity of Sherkhan Murtaza

Annotation. Abai's heritage is a unique treasury not only of the Kazakh people, but of the whole world. This treasury becomes more significant every day, with each new study, new mysteries are opened, as a result of which new calculations and research appear. This is not only a worthy example of the past, today this heritage contributes to the fact that the new Kazakhstan, as the initiator of spirituality, is at the forefront of global cultural migration.

And Sherkhan Murtaza is an outstanding personality of the 20th century, a great talent. In this regard, in the work of two great personalities, the harmony of thought is a regularity.

Sh.Murtaza, who is an example of the spirituality of an independent state, as well as each of the great personalities, absorbed the spiritual gifts of the Abai school. The boy Sherkhan, who saw life experiences in his formation as a unique personality, played an effective role in reading with passion the works of Abai, his edifications, this is often mentioned in his autobiographical essays.

However, to date, scientifically unexplored abound. In this regard, in this article, attention is focused on the improvement of Sherkhan as a person, a scientific analysis is given in determining the creative platform, which was greatly influenced by the traditions of Abai, and the artistic facets of the akyn's heritage are explored.

It is stated that there are channels of spiritual continuity between the heritage of Abai and the work of Sh. Murtaza.

The relevance of the article is the study of continuity in the work of two masters of the artistic word, their common humanistic, social worldviews and thoughts, a special commitment to their nation and the power of these two natures.

Along with this, an analysis, comparison, of new scientific calculations was made, as a result of which the significance of the creative heritage of Sh. Murtaza, a block of national literature, which also in the process of civil, personal formation grew on the example and morality of Abai's works, Abai's personality and is the successor of traditions is scientifically substantiated Abai.

Thus the uniqueness of the thoughts and ideas of Abay's works is the solution of topical issues of our state.

Key words: tradition, position, continuity, innovation, school

Информация об авторах:

Саурыков Ерболат Байузакович, ректор Международного Таразского инновационного института, доктор филологических наук. Тараз, Казахстан. E-mail: e_saurykov@mail.ru, ORCID: 0000-0002-5763-0703

Тамбаева Каракоз Умирзаковна, директор научно-исследовательского центра «Шерхановедение» Международного Таразского инновационного института, кандидат филологических наук, доцент. Тараз, Казахстан. E-mail: karakoz14@mail.ru, ORCID: 0000-0001-6734-9635

Елубаева Рахат Сайлаубековна, заведующий кафедры «Общая педагогика» Международного Таразского инновационного института, кандидат филологических наук, доцент. Тараз, Казахстан. E-mail: ERS40@mail.ru, ORCID: 0000-0001-7544-6523

Беркенова Рабига Агабековна, заведующий кафедры «Казахский язык и литература» Международного Таразского инновационного института, кандидат филологических наук, доцент. Тараз, Казахстан. E-mail: agabekkyzy_rabiga@mail.ru, ORCID: 0000-0002-3830-1648

Әдебиеттер

- Абайтану. Дәдебаев Ж. Абайдың антропологиясы. Жау. Ред. З.Сейтжанов. – Алматы: Қазақ университеті, 2016. – Т.10. – 269 б. (қаз).
- Дәдебаев Ж. Қазіргі қазақ әдебиеті. – Алматы: Қазақ университеті, 2003. – 284 б. (қаз).
- Ислам: Энциклопедиялық сөздік. Жалпы редк. Прозорова С.М. – М.: Наука, 1991. – 315 б. (орыс).
- Құнанбаев А. Қалың елім қазағым. Өлеңдер. – Алматы: Атамұра, 2002. – 223 б. (қаз).
- Құран араб тілінен аударған академик И.Ю. Крачковского. Алғысөз ред. 1963. (орыс.).
- Мәмесейт Т. Шерхан Мұртаза. – Астана: Елорда, 2002. – 280 б. (қаз).
- Мұртаза Ш. Бір кем дүние. – Тараз: ТИГУ баспаханасы, 2019. – 288 б. (қаз).
- Мұртаза Ш. Көп томдық шығармалар жинағы. – Алматы: Қазығұрт, 2005. – Т.6. – 432 б. (қаз).
- Мырзахметұлы М. Абай, Шәкәрім мұрасындағы рухани тұтастық немесе жантану ілімі жайында // Үш Қиян, 2008. – 10 шілде. – №28 (388). (қаз).
- Өсерұлы Н. Мұсылмандық қағидалары. – Алматы: Өнер, 1994. – 125 б. (қаз).
- Пайгамбардың хадистері / Транс. және түсініктеме. Иман Валерий Пороховой. - 3-басылым., қайта өңдеу және қосымша. - М.: Риполь Классикасы, 2003. - Б. 312 (орысш).
- Сүйіншіалиев Х. Абайдың қарасөздері мен нақылдары. Абайтану. Таңдамалы еңбектер. III том. Ойлар мен толғаныстар / құраст., түсінік. жазғ.: П. Бисенбаев, Е. Кәрібозов, Л.Мұсалы, Н. Нұрәділ; жауапты ред. Ө.Тарак; жалпы ред. басқ. Ж. Дәдебаев. – Алматы: Қазақ университеті, 2015. Б. 19-33. (қаз).
- Хакім М. А. Құнанбайұлы түркі әлемінің дана қазағы. // Білік. 2020. – №9. – 271-2 б. (түрік).
- Ш.Мұртаза және тәуелсіз ел руханияты. Республикалық ғылыми-тәжірибелік конференция материалдары. – Тараз, 28-қыркүйек. – Тараз: ТИГУ баспаханасы, 2012. (қаз).
- Шон П. Абайдың білім философиясына мұрасы. // Білім саласындағы жаңа зерттеулер. 2017. – № 2(1). – 36 б. (ағылш.).

Литература

- Абаевведение. Дәдебаев Ж. Антропологиясы Абая. гл.ред. З.Сейтжанов. – Алматы: Қазақ университеті, 2016. – Т.10. – 269 с. (қаз).
- Дәдебаев Ж. Современная казахская литература. – Алматы: Қазақ университеті, 2003. – 284 с. (қаз).
- Ислам: Энциклопедический словарь. Под ред. Прозорова С.М. – М.: Наука, 1991. – 315 с. (русс).
- Коран пер. с арабского акад. И.Ю. Крачковского. Предисл. к изд. 1963. (русс).
- Құнанбаев А. Қалың елім қазағым. Стихи. – Алматы: Атамұра, 2002. – 223 с. (қаз).
- Мәмесейт Т. Шерхан Мұртаза. – Астана: Елорда, 2002. – 280 с. (қаз).
- Мұртаза Ш. Один день изыятия. – Тараз: «Типография ТИГУ», 2019. – 288 с. (қаз).
- Мұртаза Ш. Сборник сочинений в 7 томах. – Алматы: Қазығұрт, 2005. – Т6. - 432 с. (қаз).
- Мырзахметұлы М. Об учении о духовной целостности или духовности в наследии Абая и Шакарима // Үш қиян, 2008. – 10 июля. – №28 (388). (қаз).
- Сүйіншіалиев Х. Назидания и пословицы Абая. Абаевведение. Т3. Мысли и заботы / Составители: П. Бисенбаев, Е. Карбозов, Л.Мұсалы, Н. Нұрадыл; жауапты ред. А.Тарак; Общ. ред. Ж. Дәдебаев. – Алматы: Қазақ университеті, 2015. – С.19-33. (қаз).
- Творчества Шерхана Мұртазы и духовного богатства независимого народа. Материалы республиканской научно-практической конференции. – Тараз, 28-сентябрь. – Тараз: Типография ТИГУ, 2012. (қаз).
- Усерұлы Н. Мусульманские принципы. - Алматы: Өнер, 1994. - 125 с. (қаз).
- Хадисы Пророка / Пер. и коммент. Иман Валерий Пороховой. – 3- изд., перераб. и доп. – М.: Рипол Классик, 2003. – 312 с. (русс).
- Хаким М. Абай Құнанбайұлы Мудрый казак тюркского мира. // Билик. 2020. – №9. – С.271-2. (турк).
- Шон П. Наследие Абая в философии образования. // Новые исследования в области образования. 2017. – 2(1). – С. 36. (анг).

References

- Abay studies. Dadebaev Zh. (2016). Anthropology of Abai. Ch. ed. Z. Seitghanov. – Almaty: Kazakh University, T.10. - 269 p. (In Kaz).
- Creativity of Sherkhan Murtaza and the spiritual wealth of an independent people. Materials of the republican scientific-practical conference. – Taraz, 2012. September 28. - Taraz: TIGU Printing House. (In Kaz).

- Dadebaev Zh. (2003). Modern Kazakh literature. – Almaty: Kazakh University, 284 p. (In Kaz).
- Hadiths of Ppopok / Per. and comment. Iman Valeria Popoxova. - 3rd ed., revised. and add. – M.: Ripol Classic, 2003. – P. 312. (In Russ).
- Hakim M. (2020). Kunanbayoğlu the Wise Kazak of the Turkic World. // Vilig. – No9. – P.271-2. (In Turk).
- Islam: Encyclopedic Dictionary. Ed. Prozorova S.M. (1991). - M.: Nayka, P.315 (In Russ).
- Kunanbaev A. (2002). Kalyn elim kazagym. Poetry. - Almaty: Atamura, 223 p. (In Kaz).
- Mameseit T. (2002). Sherkhan Murtaza. - Astana: Elorda, - 280 p. (In Kaz).
- Murtaza Sh. (2005). Sat. Works in 7 volumes. - Almaty: Kazygurt, T6. - 432 p. (In Kaz).
- Murtaza Sh. (2019). One day of withdrawal. - Taraz: «TIGU Printing House, - 288 p. (In Kaz).
- Myrzakhmetuly M. About the doctrine of spiritual integrity or spirituality in the heritage of Abai and Shakarim // Ush khyan, 2008. – 10 July's. – №28 (388). (In Kaz).
- Quran trans. from the Arabic academic I.Yu. Krachkovsky. Foreword to ed. 1963. (In Russ).
- Shon P. (2017). Abay's legacy to the philosophy of education. // NUGSE Research in Education, 2(1), – 36. (In Eng).
- Suinshaliev Kh. (2015). Edifications and proverbs of Abay // Abay studies. T3. Thoughts and concerns / Compiled by: P. Bisenbaev, E. Karbozov, L. Musaly, N. Nuradyl; zhauapty ed. A. Tarak; Tot. ed. J. Dadebaev. - Almaty: Kazakh University, - P.19-33. (In Kaz).
- Useruly N. (1994) . Muslim principles. - Almaty: Oner, - 125 p. (In Kaz).